

Årsagen til at Sæden i Almindelighed
giver saa faa Fuld, og Midlerne
herimod. *)

Af Postmester Becker i Sena.

Naar den tænkende Landmand, der med Flid og Omhyggelighed driver sin Avling, betragter den i fuld Kraft staaende Sæd og bemærker, at hvert frugtbringende Korn af Udsæden har skudt 2, 3 eller 4 Straae, og at hvert Ax bærer 20 til 30 Kjerner, saa maa han vistnok falde i den største Forundring over, at han desuagtet ikke avler mere end i det høieste 10 Fuld; thi antager man blot, at hver nedlagt Kjerne skjød 2 Straae, og hvert af disse igjen bar 25 Kjerner, saa fik man jo 50 Fuld; og altsaa spildes efter denne Regning $\frac{4}{5}$ af Udsæden. Til at fremkalde et saa betydeligt Tab maae naturligviis mange forskjellige Årsager samvirke, og disse vil man snart opdage ved at betragte den sædvanlige Fremgangsmaade ved Saaening, Høsten, Lærkning o. s. v.

1) Med Hensyn til Saaeningen, da vil den omhyggelige Landmand vel saaledes forberede sin Jord, at den er istand til jævnt at optage Saaesæden; men han vil maaskee efter gammel Sædvane

*) Af Samme.

begaae den Feil, at besaae den ellers kraftige og vel-
 tilberedte Ager for tykt, hvorved det ene Sædeforn
 forhindrer det andet fra tilbørligen at sæste Rod og
 udbrede sig. Sæt at det fra gammel Tid af har
 været Brug, at besaae en Ager, som tidligere ikke
 har været saa godt behandlet, med en Skjeppe
 Sæd, saa vil den samme Ager, bedre dyrket, nu
 tage tiltakke med den halve Udsæd og bære rigere
 Afgrøde, end om den havde faaet sin fulde Ud-
 sæd. Da man nu sædvanligen pleier at beregne
 Afgrøden efter Udsæden, saa vil man kunne sige om
 denne Ager, som efter $\frac{1}{2}$ Skjeppe Saaesæd har gi-
 vet 10 Skjeeper, at den har givet 20 Fold, medens
 den med sin fulde Udsæd og samme Afgrøde kun
 havde givet 10 Fold. Jorder af ringere Beskaffens-
 hed, eller saadanne, som ere blevne behandlede efter
 den sædvanlige Slendrian, give ofte kun 5 à 6 Fold,
 og man er meget tilfreds, naar man i Gjennemsnit
 kan have 7 Fold. Men kan man vel vente andet,
 naar man seer hvor skjodesløst saadanne Marker
 blive behandlede? naar de af efterladne Tjenestefolk
 eller skjodesløse Hovriebønder snarere blive flaaede
 end tilbørligen gjennemploiede? hvor Harven al-
 drig bruges tilstrækkeligen og Tromlen ofte slet
 ikke? Halvdelen af Saaesæden paa en saadan Ager
 maa falde saa dybt, at om Kjernerne end spire,
 saa ville de dog i tørt Veirlig ikke være istand til at
 skyde igjennem Jorden, som bedækker dem, og i
 Væde ville de raadne; og den anden Halvdeel vil

fomme til at ligge saa høit og blottet, at Vaarvind den snart vil tilintetgjøre den Spire, som en Regn kan have fremlokket.

2) Naar Saaesæden ikke med Nøiagtighed forteres og renses, saaledes at alle gølge Kjerner frastilles, da vil meget af den slet ikke skyde op, og meget af det, som kommer op, vil ikke opnaae sin fulde Modenhed; og Ufrudtet, saavel det, der allerede ligger i Jorden, som det, der hidbringes tilligemed Saaesæden og Gjødningent, vil da snart tage overhaand.

3) Saa snart Sæden er strøet paa Jorden, bliver den ogsaa strax truet af smaae og store Fjender. De første ere Duerne, som endog under Saaeningen med stor Behændighed opsamle Sæden baade foran og bagved Harven; og selv efterat baade Harve og Tromle ere gaaede derover, vedblive de at opkradse de spirende Kjerner, og ophøre ikke dermed førend den tilbageblevne Saaesæd har fæstet Rod og begyndt at skyde op. Imedens nu Landmanden med Velbehag overskuer sin grønnende Sædemark, indfinde sig ofte Muus og andet Utoi, som gjennemroder Jorden og fordærver de unge Spirer. Men hvor Jagtretten endnu hævedes med fuldkommen Strængighed og baade stort og smaat Vildt bliver fredet, der er Sædemarkernes Ødelæggelse uundgaelig; thi ikke alene søge Harer og Høns deres Næring derpaa baade Sommer og Vinter, men det graadige Kronvildt styrter ofte Flokkeviis derover, og anretter skrækkelig Ødelæggelse.

4) Ofte lider Sæden af ugunstig Veirlig; Vintersæden af formegen Væde og Barfrost; Vaarsæden af kolde og tørre Vinde. Solregn og indfaldende Honningdug forknytter Sæden i Værten, naar den Brand, som derved sættes, ikke affkylles af en paafølgende Regn. Men naar det allerede i Uxstaaende Korn belades dermed, saa bliver det Faldmodent: det vil sige: Straaet visner hen, og da al Vegetation paa engang ophører, saa maae Kjernerne tørres, og modnes derfor førend de have naaet deres Fuldkommenhed. Man høster saaledes det saakaldte Kommenkorn. Desuden ere Markerne hele Sommeren udsatte for Hagelbyger, Slagregn og Storme, hvilke nedslaae og afpidste megen Sæd.

5) Førend vi høste, tage endnu Muus og Spurve deres Deel.

6) Ere endelig disse heromtalte Farer, om ikke alle, saa dog tildeels, overstaaede, og den modne Sæd indbyder til Høst, saa indfinde de leiede Meiere og Hoveriesfolk sig paa Marken med deres Leer og Segler, hugge og skjære og rive Sæden saa usorgsigtigt af, at, især i hedt Veir, de bedste Kjerner rasle af og mange Ux brækkes. Maae den afmeiede Sæd, formedelt det deri værende Græs, ligge en Tidlang paa Skaar, og det falder i Regn, saa spirer Kjernen og bedærves. Blive Regene endelig bundne, men efter gammel Sædvane sammen:

slæbte til Hob, istedetfor sammenbaarne, rystes endnu mere af. Al den Tid Sæden nu staaer i Hob inden den kan tages hjem, er den udsat for Veirliget og Fuglene. Nu begynder da Indagningen. Regene kastes paa Bognen med en Fork, slænges af Læggeren frem og tilbage, inden de komme i deres Leie, som om det var Halm, der blev læsset. For at kunne pakke ret meget paa Bognen, bredes det første Lag over Haverne saaledes ud, at Hjulene under Rjorselen uafsladeligen slide paa Regene; ikke at tale om, at et saa overdrevent Læs ofte kaster Bognen om. Har endelig Bognen naaet Laden, saa gaaer det ikke bedre til ved! Afslæbningen, fornemmeligen der, hvor man ikke kan kjøre ind i Laden med Læsset, men maa stikke hvert enkelt Neg gennem en Tvist, som endda undertiden er saa lille, at Regene ikke kunne komme derigjennem uden at støde paa.

7) Ligger Kornet nu Vinteren over i en efter gammel Skik bygget Lade, hvor Røtter og Muus allerede i flere Aar have havt deres Ophold, saa fortære disse vistnok en Tiendedeel af Sæden. Hvor der ikke er desto bedre Opsigt ved Lærskningen, lade Lærsterne ofte meget blive siddende i Halmen. Og saaledes begaaes endnu maaskee mange Feil, som ikke nu falde mig ind; men allerede af de her anførte Exempler, om de end kun for en Deel finde Sted, bliver det klart, hvorledes et saa uhyre Sædtab kan

opstaae, at man af en Ager, som kunde give 50 til 100 Fald, kun faaer fra 4 til høist 10 Fald. At raade Bod paa disse Ufuldkommenheder i Aalsbruget vilde vistnok være til uberegnelig Fordeel for Landmanden, men den faste Vedhængen ved gammel Skif og Sædvane er altid til Hinder for enhver Forandring, er den end nok saa fordeelagtig. Vi ville imidlertid forsøge at udfinde de Betingelser, hvorunder en større Afgrøde kan opnaaes, og at tænke paa Midler til at formindste den Skade, som et saa betydeligt Sædtab forarsager.

Til 1. Den sædvanlige Bearbejdning og Gjødning alene synes ikke at være tilstrækkelig til at vedligeholde vore Marker i stedsevarende frugtbar Stand, og at gjøre dem stikkede til at frembringe og fuldkommengjøre Planterne, men Jord, Vand, Luft og Solvarme maae samvirke til at udvikle Plantestoffet; derfor bør Jorden saameget som muligt stilles blot for Atmosfæren, hvilket bedst skeer ved hyppig Bearbejdning og passende Afvexling af Sædarter. Naturligviis maa man ogsaa fra Tid til anden komme Ageren tilhjælp med forskjellige Gjødningsmidler, som igjen maae vælges efter de forskjellige Jorders særegne Beskaffenhed. Saaledes vil f. Ex. det hidsig Hestemøg være nyttigt for en kold, leret Jordbund, da derimod vel afgjæret, fedt Røsmøg vil gjøre den bedste Tjeneste paa hidsig Kalkbund eller paa mager Sandjord. En muldrig Mosegrund, som lider af Suurhed, maa vækkes og bringes

ges i Virksomhed ved Kalkmergel, medens den altfor hidfige Kalkjord forbedres ved et Lag Leersmergel.

Jo dybere Jordkorpen gennemtrænges af Atmosfæren og svangres med Næringsstof, desto større er Agerens Frugtbarhed; paa en Ager altsaa, som ved lang Dyrkning er udtømt, maae man derfor anvende Reoploining, for at faae ny Jord op. Hvor dette, paa Grund af Jordsmonnets naturlige Beskaffenhed og det flette Underlag, ikke er anvendeligt, der maa man hvert 3die til 6te Aar føre et Lag ny Jord paa Ageren fra et eller andet Sted, hvor saadan Jord kan undværes.

Med denne Fremgangsmaade have Altenburgerne bragt deres Marker, hvis naturlige Frugtbarhed er overhovedet temmelig ringe, til en saa høi Grad af Cultur og Frugtbarhed, at de, efter Schmalz's Beskrivelse af det altenburgske Landvæsen, regelmæssigen høste 20 til 25 Fold af Hvede, og 16 til 18 Fold af Rug.

Et fortrinligt Middel til at forøge Agerens Frugtbarhed, er Tverploining. Det er derfor meget tilraadeligt at pløie snart paa langs og snart paa tværs, fordi Jorden derved overalt bliver løsnet og blandet, som og Ukrudtet derved bedst udryddes. En smal Ager, som ikke kan drives paa tværs, maa snart kastes ud, snart kastes sammen, saaledes at den kastes sammen hvergang den skal besaaes. Saaeningen, dette Landvæsenets Mesterstykke, bør

altid ske ved dertil vel oplærte og øvede Folk, og aldrig, som dog nogle Steder er indført, ved Lærkere eller endog Hoveriarbejdere, som maae faae et vist Antal Skjepper om Dagen. Disse tragte almindeligviis blot efter at faae udsroet deres Quantum, de spille saaledes Saaesæden og fordærve Ugeren ved at overdynge og radfaae den, medens derimod den omhyggelige og øvede Sædemand vil passe at fordele Sæden saa jævnt*), at ofte $\frac{1}{3}$ Deel af Saaesæden spares og Ugeren sættes istand til at give langt fuldkommere Afgrøde. Sædens Nedhævning maa skee paa langs og tværs, og fortsættes til Jorden er smuldret, men dog, saavelsoy Tronning, kun foretages naar Jorden er fuldkommen tør.

Til 2. Saaesæden maa være reen og fuldkommen moden. Men for at faae ganske fuldkomment og velmodnet Korn, maa man hertil vælge en særegen, fuldkommen reen Uger, som maa behandles meget omhyggeligt og ligesom havemæssigt. Først naar al Sæden er rigtigt moden maa den høstes, og det med al muelig Forsigtighed. De opbundne Neg maae strax aftærskes, forend de endnu have begyndt at svede, og den derved erholdte Sæd, efterat være rensset, opbevares paa et luftigt Sted til Saaetiden. Unskeligt var det, om der henimod Saaetiden foranstaltedes visse Sædmarkeder under speciel Op-

*) For at Ugeren kan modtage Sæden fuldkommen jævnt, er det naturligviis nødvendigt at harve førend man saeer.

figt, hvor man kunde kjøbe eller omtuske Saaesæd, hvilket jo er meget fordeelagtigt, især naar man saaledes kunde erholde hver enkelt Sædart fra den Egn, som, ifølge sin Localitet, er den meest gunstig.

Til 3. Med Hensyn til Duerne, da er Skyden det eneste virksomme Middel til at holde dem borte, og, hvor saadant ikke er tilladt, kan kun en Lov, som befaler, imod Straf at holde disse Dyr indespærrede til visse Tider, nemlig i Saaetiden og Høsten, sikke Landmanden mod deres Nadelæggelser. Jagtrettens Indskrænkelse med Hensyn til det vovrige stort og smaat Vildt er hidtil kun forblevet ved et frontt Ønske. — Imod andre Fiender, som Muus, Snegle og alle andre Slags Orme har Landmanden mange Midler ihænde, naar han blot tilstrækkelig har lært disse naturlige Fiender at kjende. Musene er det ikke saa let at faae Bugt med; ganske at udrodde dem synes næsten umuligt formedelst deres store Frugtbarhed. Flere Midler ere forgjæves anvendte imod dem, men gavnligt er det dog befundet, hyppigt at tromle, eller at drive en Saarestof i sluttet Masse over de af Muus gjennemrodede Agre, da Hullerne derved tilstoppes og Jorden trykkes til omkring Sædplanten. Ogsaa imod Sneglene kan man anvende Tromlen, naar den tilsaade Mark er tør; desuden kan man besirøe den endnu fugtige Sæd med Salt, Aske eller ulæsket, pulveriseret Kalk. Hvo, som ofte gjøder sine Marker med

Møddingsband, vil derved befrie sig fra alle Slags Orme og Utsi, som derimod ved frisk Gjødning formeres.

Til 4. Imod Veirligets skadelige Indvirkning kan man mindre beskytte sig; dog kan man meget lempe sig efter Omstændighederne. Saaledes f. Ex. hellere opsætte Pløining, Saaening og Harvning, end at forrette saadant i fugtigt Veir; da en sildig Saaening bringer mindre Tab, end naar Sæden bliver nedæltet i Jorden. Har Sæden, om Vinteren, lidt af Barfrost og Rødderne ere blevne blottede af Vinden, saa, maae disse, saasnart det lader sig gjøre, igjen befæstes ved Hjælp af Tromlen. Er derimod Jorden, efter en vaad og sølet Vinter, saa fast bundet, at Vegetationen hindres, eller Sæden ved Oversvømmelse er bleven belagt med Mudder, saa maae, saasnart Jorden er tør, Harven sættes i Bevægelse og bruges saalænge til Jordkorpen er fuldkomment løsnet. Ugeren kommer rigtignok derved til at see ud, som om den var gennemrodet af Eviin, men jevnes meget ved Tromlen, som strax maae følge efter for igjen at trykke Rødderne fast, og den heldige Virkning af denne Fremgangsmaade vil, især efter paafølgende Regn, snart spores.

Dersom indfaldende Honningdug ikke afvaskes ved en paafølgende Regn, saa har den sædvanligt Meeldug til Folge, og Sæden er da fordærvet. Da dette imidlertid fordetmeste indtræffer først i Julii,

saa er det raadeligst strax at afhugge den deraf bestadigede Sæd til Fodring, og igjen besaae Marken med Fodervæxter. Det samme kan man gjøre naar Sæden er saa hagelslagen, at der intet Haab er om, at den igjen kunde trives. Af den af Slagregn nedflaaede Sæd maae man vel vogte sig for at tage Saaesæd, da ofte meget af den er fordærvet.

Til 5. Angaaende Udryddelsen af Snegle, Muus &c. er ovenfor talt, og med Hensyn til Spurbene er vel det kraftigste Middel at skyde saamange som muligt og derved forjage de øvrige.

Til 6. For enhver Landmand, især paa Volds-gaarde, hvortil der ikke gjøres Hoverie, er det af Bigtighed itide at betinge sig de til Høsten nødvendige Arbeidere, for at ingen Standsning af Mangel herpaa skal finde Sted. Blandt de forskjellige Accorder, hvorpaa man pleier at indlade sig med saadanne Folk, synes det at burde anbefales den Huusbonde, som ikke altid selv kan være tilstede ved Arbeidet, hellere at tilstaae dem en vis Andeel af den høstede Sæd, end at betale med Penge; deels fordi han saaledes befries for den rene Pengeudgift, men fornemmeligen fordi han da er mere sikker paa at hans Sæd bliver ordentlig meiet, bundet og sat i Hob, og i det Hele behandlet med mere Omhyggelighed, idet Arbeiderens Fordeel er knyttet til hans egen. For Bonden derimod, som selv med sin Familie deeltager i Arbeidet, kan det maaſtee være

fordeelagtigere at give alle sine Folk Kost og Løn. Afmeiningen med Løe er at foretrække for Brugen af Seglen, baade fordi Arbeidet gaaer raaskere fra Haanden og mindre Stub bliver staaende, men ogsaa fordi der, naar ellers Meieredet bliver brugt med duellig Haand, afhugges mindre Sæd end med Seglen. At opbinde Sæden umiddelbart efter Meieren sparer meget Korn, og Høstarbeidet bliver saaledes paa eengang færdigt indtil Indagningen; men hvor dette ikke, formedelst meget Grønt i Bunden, lader sig gjøre, og hvor Skaarene endog undertiden efter indtruffen Regn maae vendes, for at blive gjennemtørrede, der maae dette saavel som Opbindingen og Sammenbæringen skee med yderste Forsigtighed. Under stærk Lørke og Hede er det nødvendigt at hele Høstarbeidet foretages om Natten, medens Sæden er gjennemtrukken af Duggen, da i modsat Fald det meste Korn vilde blive paa Marken. Middelmædig Bland vind bør foretrakkes for stort, da den forholdsmæssig større Kraft, som maae anvendes ved at binde, sammenbære, sætte og læsse dette sidste, gjør det vanskeliggere at behandle det lempeligt; Baandet brister let, og Regn skal da gjennemgaae den samme Tortur nok engang. Ikke at tale om det Tab, som nødvendigviis maae forarsages, om en saadan Hob, bestaaende af stort Bland, bliver gjennemtrukken af Regn, da saa sædvanligviis Alt maae loses og atter bindes. Ved Rundhobene eller Epidshobene hænder en saadan Gjen-

nemløben rigtignok ikke saa let som ved Tværhobene, hvorfor ogsaa hine ere at foretrække for disse. Med Hensyn til Høstvognene, da kunne disse vist ogsaa paa mange Steder indrettes paa en hensigtsmæssigere Maade. Den Beføstning, det vilde medføre, indvendig at beklæde alle Høstvognene, ligesom de, der bruges til Kaps og Koebrug, vilde vistnok erstattes ved det derved besparede Korn. Forresten maae der ved Indtagningen være noie Opsigt med, at Regene behandles med den størst mulige Forsigtighed og Lemfældighed baade ved Opsikningen, Lægningen og Afstæningen. Af Bigtighed er det dernæst at Sæden pakkes saa fast som muligt sammen i Laden, at ikke Rotter og Muus skulle faae deres Gang derigjennem. Regene i underste Lag maae alle stilles paa Rodenden og paa deres Top lægges da de øvrige Lag horizontalt, saaledes at i Udkanterne altid Rodenderne vende mod Bæggen.

Lil 7. Før Indhøstningen maae Laden godt udluftes, feies og renses, og Udgangen saavidt muligt spærres for Utoi. Da dette imidlertid ikke fuldkomment lader sig gjøre i de efter gammel Skik byggede Lader, saa maae man være betænkt paa en bedre Bygningsmaade og mere hensigtsmæssig Indretning af Kornlader. Lil en saadan Bygning maae man vælge en frie Plads, og ikke afdele det indre Rum ved Loftet eller Skillerum. En Lade maae være rummelig og luftig. Iøvrigt skalde man heri efterligne Englænderne, der, i den Over-